

ta lepa in obsežna publikacija. Toda to ne bi bila več recenzija. Taka publikacija pa zasluži zaradi svoje resnosti tudi pravi kritični pretres, ne sicer podrobnega, ki spada v strokovno literarnozgodovinsko glasilo, ampak oceno v splošnem zarisu, ki naj označi pomen in vrednost tega kolektivnega dela.

Zborniki o velikih osebnostih slovenske književnosti izhajajo po navadi ob raznih jubilejih, po večini celo precej častitljivih in časovno odmaknjenih petdesetletnicah smrti ali stoletnicah rojstva. Le redko, kadar je bil izredni format neke osebnosti kar preočiten, smo že kmalu po smrti poudarili njen pomen tudi z izdajo zbornika. Tako zrelo dejanje je bil na primer Cankarjev zbornik, v katerem so razni sodelavci pod uredništvom Jožeta Glonarja že v tretjem letu po Cankarjevi smrti s pravo znanstveno resnostjo publicirali mnogo dragocenega gradiva za osvetlitev Cankarjeve osebnosti. Med drugimi podobnimi zborniki, ki so zaradi vsebinske tehtnosti vsakemu slovenskemu izobražencu, zlasti literarnemu zgodovinarju dobro znani, kaže tu omeniti Levstikov zbornik (1953), ki je po nastanku nekakšen sorodnik in prednik Prežihovega, saj je nastal ob stoletnici Levstikovega rojstva v seminarju profesorja Ivana Prijatelja in prinesel poleg vrste razprav tudi skrbno zbrano Levstikovo bibliografijo.

Toda v nekem pogledu pomeni Prežihov zbornik tudi v primeri z obema omenjenima še korak dalje, zlasti s svojo težnjo po čim večji, skoraj monografični zaokroženosti, pa tudi zaradi vneme in resnosti, s katero so mladi znanstveniki pod vodstvom svoje akademske učiteljice opravili svoje delo, zavestno nadaljujoč tradicijo iz leta 1933. V tragičnem protislovju našega časa, ki je po eni strani s svojim civilizacijskim napredkom odprl tako široke možnosti kakor nikoli poprej, po drugi strani pa s svojo nebrzdano in zmehanizirano naglico neprestano izpodrezuje mirno, neprekinjeno znanstveno delo, nam ta vnema in resnost krepí vero v napredek slovenske literarne zgodovine. Nad vse razveseljivo je, da je to resnost razumela tudi založba in poskrbela za res lepo, skoraj razkošno opremo (po zamisli Vojka Fajta), ki jo poleg monumentalne oblike, lepega tiska in številnih dokumentarnih ilustracij po fotografijah povzdigujejo tudi prikupne risbe Janeza Vidica ter ji dajejo svež nadih Prežihove rodne pokrajine in njenih ljudi. Skratka: Prežihov zbornik je na kultiviran in znanstveno tehten način dal prvi zaris za monografijo o za zdaj zadnjem v vrsti slovenskih klasikov. Zdaj ne more tudi nihče več niti podvomiti, da bo moralo za Cankarjevim in Župančičevim biti Prežihovo zbrano delo čim prej uvrščeno v monumentalno zbirko slovenskih klasikov, ki jo izdaja Državna založba Slovenije.

Vlado Novak

VASJA OCVIRK, HAJKA

Knjiga Vasje Ocvirka »Hajka«* zavzema v tistem delu našega povojnega pripovedništva, ki prikazuje in oblikuje naše narodno osvobodilno gibanje, svojevrstno mesto, svojevrstno zategadelj, ker se pisatelj v nji ne omeji zgolj na resnobno, v monumentalno tragiko usmerjeno pripoved, marveč jo poživi z vrsto komičnih zapletljajev in položajev in vtisne tako delu širšo življenjsko barvitost.

* Vasja Ocvirk, Hajka. Založba Lipa. Koper 1957.

Nedvomno: prav za vojne vihre (še posebej, če je le-ta združena s socialnim prevratom) živita tragika in komika družno, včasih domala nedeljivo: življenjski pojav, ki na prvi mah učinkuje izključno smešno, razkrije pozornemu očesu pretresljivo ozadje, in resnica, ki se zdi veličastno tragična, krije v sebi smešne poteze. Res je: tudi mirnemu življenju daje mnogoličje prav večna menjava svetlega in temnega, smešnega in žalostnega, le da tedaj nasploh ne zavzameta obe poluti tako širokih razsežnosti ko v razviharjenem času, ko se mimo anahronističnih družbenih oblik lomijo tudi stare moralne osnove in se porajajo novi življenjski aspekti. Ali prav spreplet obeh prvin v enoten umetniški organizem zahteva tankega posluha za notranjo skladnost; sicer utegnejo diskrepance razgnati delo v drobne kosce, ki so lahko vsak zase tenko brušeni, ne zmorejo pa tvoriti notranje sklenjene celote. Ocvirk se je spretno izognil tem nevarnostim: prav spretni prehodi iz enega stilnega območja v drugo so odlika njegovega pisanja.

Nekoliko manj smo zadovoljni z umetniško naravo obeh prvin: humor sloni predvsem na situacijah (resda zelo prikupno opisanih) in na zelo svobodno zapisanem partizanskem pogovornem žargonu (ki sem pa tja malce štrli prek literarnega bon-tona, se pa v celoti vendar posrečeno vključuje v psihološki kontekst), nasprotni pol pa se kaže bolj v pretresljivi dokumentarni avtentiki ko v umetniško prečiščeni tragiki.

V »Hajki« prikazuje Vasja Ocvirk preboj nekega partizanskega bataljona prek čvrsto sklenjenih obročev italijanskih okupatorjev za časa slovite roške ofenzive. Akcija ne raste zgolj iz interesne sfere posameznika: v prvem planu pozornosti je celotni kolektiv. Pisatelj spretno sledi zgodbam posameznikov in jih povezuje v pregledno celoto.

Za moto »Hajki« je pisatelj izbral tole sentenco: »V tistih dneh ni bila hajka samo okoli njih, ampak tudi v njih.« Žal se mu je prav ta »hajka v njih« izmaknila izpod rok; avtor ne osvetli dovolj živo človeško neprečiščenih in politično nestabilnih oseb v izjemno težkih trenutkih, ko spričo sence smrti odvržejo povrhnji balast in razgalijo svoje najgloblje bistvo; prav problematični in umetniške obdelave najbolj vredni protagonisti so najmanj analitično razčlenjeni. Res je sicer, da zapletenejše pojave naravno nakaže ali opiše, ne zmore jih pa umetniško oživiti. Tako je n. pr. postopna ventilacija Metodine mentalne krize močno zabrisana in medla, čeprav bi nas prav ta notranja psihološka krivulja močno zanimala. Lik zavoljo tega zvođenj v obrabljeni šablonski tip dobre, neizkušene dekllice. Usoda Sava, tega perfidnega nastopača, duševnega pigmejca in okrutnega oblastnika, nudi v situaciji, ko zgubi carstvo neomejene oblasti, neslutene perspektive; pisatelj ta težki moralni problem nedvomno prelahkotno razrešuje. Mnogo bolj so se Ocvirku posrečili karakterji, ki ne dožive večjih razvojnih metamorfoz; v tej galeriji je predvsem izredno živ in posrečeno zadet lik Matije, ki s svojo veselo dolensko naravo zlahti humor. Ni slučaj, da prav ob njem zraste eden najlepših prizorov: snidenje s pogorelo domačijo in življenjsko slovo od stare prijateljice Mete.

Namesto povzetka: »Hajka« zavoljo naravnosti, s katero je oblikovana, in topline, ki jo izžareva, prijetno bogati partizansko tematiko v naši literaturi.

Marjan Brezovar